

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

КАФЕДРА ЗАГАЛЬНОЇ ТЕОРІЇ ПРАВА ТА ДЕРЖАВИ

**СИНТАГМИ СУЧАСНОЇ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ :
ПРОЛЕГОМЕНИ ПРАВОВОЇ ІННОВАТИКИ**

до 80-річчя від дня народження
доктора юридичних наук, професора Юрія Миколайовича Оборотова
матеріали
всеукраїнської науково-практичної конференції

14 вересня 2026 року

Одеса
2026

Матеріали подано в авторській редакції

Синтагми сучасної юриспруденції : пролегомени правові інноватики. Пам'яті проф. Ю. М. Оборотова : (до 80-річчя від дня народж. д. ю. н., проф. Ю. М. Оборотова) : матер. Всеукр. наук.-практ. конф.(Одеса, 14 верес. 2026 р. Одеса : Нац. ун-т «Одеська юрид. академія», 2026. 274 с. URL: <https://doi.org/10.32837/11300.33882>

Матеріали конференції, вміщені у цьому збірнику, відображають прагнення представників української правничої науки осмислити методологічне значення наукової спадщини Ю. М. Оборотова та розглянути актуальні проблеми розвитку сучасної юриспруденції. У працях авторів досліджуються питання методології юридичної науки, традиційні та інноваційні напрями розвитку права, трансформація держави, зміна правової реальності під впливом глобалізаційних, інтеграційних, інформаційних і технологічних процесів.

Окрему увагу приділено проблемам цифровізації права, ролі штучного інтелекту у трансформації юридичної діяльності, зміні форм правового регулювання, розвитку правової системи в умовах європейської інтеграції, а також переосмисленню фундаментальних категорій загальної теорії права та держави.

Key words: general theoretical jurisprudence, methodological approach, legal thinking, legal creativistics, legal activism.

Рязанов Михайло Юрійович

Національний університет «Одеська юридична академія»

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри загальної теорії права та держави»

DOI:

НОРМАТИВНИЙ ФАКТ У МЕХАНІЗМІ ПРАВОВОЇ ІННОВАТИКИ

Сучасний правовий розвиток відбувається в умовах постійної появи нових соціальних практик, технологічних рішень, ціннісних орієнтацій та інституційних моделей, які найчастіше виникають до того, як право виробляє відповідні засоби їхнього осмислення. При цьому поява нового явища не означає виникнення правової інновації. Між зміною правової реальності та її юридичним оформленням існує проміжний процес, в рамках якого відповідний зміст має бути визнано юридично значущим, співвіднесено з усталеними правовими смислами та цінностями та отримати соціальне та інституційне визнання. Однією з категорій, здатних пояснити цей зв'язок, є нормативний факт.

Нормативний факт слід відрізнятиметься від юридичного факту. Останній функціонує у межах вже існуючого нормативного регулювання та пов'язаний із виникненням правових наслідків, передбачених нормою. Нормативний факт має інший теоретичний вимір: він дозволяє пояснити, як фактичний, ціннісний, культурний чи історичний зміст набуває нормативного значення і стає здатним впливати на подальший розвиток права [1, с. 122-125].

У загальнотеоретичному вимірі нормативний факт можна розглядати через єдність фактичного та ціннісного, де нормативний зміст факту та його визнання набувають фундаментального значення. Цінність у цьому випадку знаходить вираження у соціальній дійсності і через визнання набуває

нормативне значення. Отже, нормативність не є автоматичним наслідком існування чи поширеності певного явища; значущим є його зміст, який отримує цінність та соціально-правове визнання [2, с. 24-25].

Для правової інноватики такий підхід дозволяє нам поставити питання про те, як визнаний правовий зміст стає основою оновлення права. У цьому аспекті доцільно розглядати нормативний факт як момент правової актуалізації, в якому новий чи переосмислений правовий смисл набуває нормативного значення та потенціалу для подальшої правової формалізації. У контексті правової спадщини ця позиція вже проявляється як свого роду перехідний момент, коли певне правове значення виходить за межі латентного культурного змісту, набуває соціального чи інституційного визнання та набуває здатності до формалізації [1, с. 123-125]. У сфері правових інновацій акцент зміщується не лише на актуалізацію успадкованого правового змісту, а й на механізм, у рамках якого соціальні зміни набувають правового значення та формують потребу в оновленні правового регулювання.

Правові інновації у цьому підході не можна ототожнювати з якоюсь новою нормою чи законодавчим нововведенням. Формальна новизна припису ще не вказує на інноваційний характер змін. Нове рішення може залишатися поза правовою культурою, не набувати легітимності або не включатися до стабільної практики законотворчості та правозастосування. Тому інновація характеризує як виникнення нової форми, а й процес трансформації нового змісту в органічну складову правової системи. У цьому контексті важливими є положення Ю. М. Оборотова про взаємозв'язок традицій та новацій у розвитку права. Наступність права передбачає збереження зв'язків між різними станами правової системи, тоді як новація не існує поза нормативно-культурним середовищем, в якому вона виникає і функціонує [3, с. 18-22]. Отже, оновлення права не обов'язково означає заперечення попереднього досвіду. Навпаки, його стабільність залежить від здатності поєднувати нову відповідь на поточний виклик із цінностями, принципами та смислами, що забезпечують цілісність правової системи та наступність її розвитку.

Традиційне та нове, відповідно, не утворюють абсолютної опозиції. Новація здатна згодом перетворитися на відтворюваний елемент правового життя, а традиція може стати джерелом нового рішення через переосмислення її змісту в інших соціальних умовах [4, с. 42-44]. Саме нормативний факт дозволяє нам концептуально зафіксувати момент такого переходу.

Особливого значення тут набуває правова спадщина. Це не набір готових рішень минулого, що механічно переносяться в сучасність. Його сенси піддаються інтерпретації, добору та адаптації до нового соціокультурного контексту. Тому правова спадщина виступає змістовним ресурсом для правових інновацій. Відтворення права в нових умовах не передбачає буквального повторення колишньої форми, а нового правового вираження сенсу, що зберіг свою правову та ціннісну значимість [1, с. 131-133].

У цьому сенсі нормативний факт стає вузловою ланкою між правовою спадщиною та правовими інноваціями. Він може актуалізувати вже існуючі в правовій культурі та традиції смисли або забезпечити правове визнання нових явищ, які ще не мають сформованого нормативного вираження. В обох випадках вирішальним фактором є не походження змісту, а його здатність зазнавати правової інтерпретації, оцінки цінностей та легітимації.

Механізм правової інновації через нормативний факт можна уявити як послідовність взаємозалежних процесів: виникнення чи актуалізація певного змісту; його правове визнання та інтерпретація; кореляція з принципами, структурою та ціннісними основами правової системи; вибір цінностей; легітимація; подальша формалізація у нормі, принципі, правової позиції чи інституційному рішенні.

Базовою умовою такого переходу є вибір цінностей. Право неспроможне перетворити кожен соціальний факт на нормативний припис. Масовий характер певної практики не робить її автоматично легітимною, як і технологічна можливість не визначає її правову допустимість. Тому нормативний факт фіксує не сам факт виникнення чогось нового, а результат його правового розуміння та визнання як такого, що є важливим для правового розвитку.

Важливим етапом є легітимація. Правове значення набуває здатність впливати на розвиток права лише тоді, коли його нормативне значення набуває соціального, професійного чи інституційного визнання. У цьому легітимація який завжди збігається у часі з формальним закріпленням. Нормативний факт дозволяє побачити саме той проміжний стан, коли зміст вже набув юридичного значення, але ще не завершив трансформацію у конкретну форму.

Таким чином, нормативний факт сам собою не є новою нормою і не замінює законотворчість. Його функція полягає в поясненні того, як зміна, що виникла у фактичній, культурній чи ціннісній площині, набуває нормативного значення, достатнього для нового правового вираження.

Ця конструкція набуває особливого значення у процесах правової рецепції. Запозичена модель не стає правовою інновацією лише внаслідок її формального включення до законодавства. Вона має пройти адаптацію до національного правового середовища, бути співвіднесена з існуючими інститутами, правовою культурою та правовим досвідом. Ідея Ю. М. Оборотова про необхідність поєднання правової акультурації з власною правовою спадщиною та традиціями дозволяє нам побачити тут важливу межу: зовнішня новизна набуває значення для розвитку лише тоді, коли вона стає внутрішньо значущою та легітимізується правовим змістом [3, с. 20-22].

Нормативний факт також пов'язаний із творчим потенціалом юриспруденції. Нова соціальна реальність не входить у право разом із готовим категоріальним апаратом. Правова наука має визнати новий зміст, надати йому концептуальну форму та запропонувати способи нормативного вираження. Саме тому творчість загальнотеоретичної юриспруденції проявляється у здатності формувати категорії, за допомогою яких право осмислює зміни у своїй власній реальності [5, с. 3-4].

Таким чином, нормативний факт у механізмі правових інновацій слід розуміти як момент, коли певне правове значення набуває актуального нормативного значення, що відкриває можливість його нового правового вираження. Він не ідентичний юридичному факту, не замінює законотворчість і

сам собою не є правовою інновацією, а поєднує в собі актуальні зміни, ціннісне осмислення, правове визнання та подальшу інституціоналізацію. Правова спадщина в такому механізмі виступає як значний ресурс спадкоємності та оновлення, нормативний факт - це момент правової актуалізації та легітимації відповідного смислу, а правова інновація - це нова форма його правового вираження у сучасній правовій системі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Рязанов М. Ю. Правова спадщина у формуванні українського права : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень. Одеса : Національний університет «Одеська юридична академія», 2026.
2. Дудченко В. В. Традиція правового плюралізму: західна та східна інтерпретація : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень. Одеса, 2007. 35 с.
3. Оборотов Ю. М. Традиції та новації в правовому розвитку: загальнотеоретичні аспекти : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.01. Одеса, 2003. 38 с.
4. Оборотов Ю. М. Правові новації та інновації. Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку України в умовах європейської інтеграції : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 18 травня 2018 р.) : у 2 т. Т. 1. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2018. С. 42–44.
5. Креативність загальнотеоретичної юриспруденції : монографія / Ю. М. Оборотов, В. В. Завальнюк, В. В. Дудченко та ін. ; за ред. Ю. М. Оборотова. Одеса : Фенікс, 2015. 488 с.

Ключові слова: нормативний факт, правова інноватика, правова новація, правова спадщина, правова традиція, легітимація.

Key words: normative fact, legal innovation, legal novelty, legal heritage, legal tradition, legitimation.

Зміст

ПРИВІТАННЯ ГОЛОВИ ВЧЕНОЇ РАДИ НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ», АКАДЕМІКА С. В. КІВАЛОВА.	3
СЕКЦІЯ 1. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ СУЧАСНОЇ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ.....	6
Завальнюк Володимир Васильович	
АНТРОПОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРАВОВОЇ ІННОВАТИКИ ЛЮДИНА ЯК СУБ'ЄКТ ОНОВЛЕННЯ ПРАВА.....	6
Дудченко Валентина Віталіївна	
МЕТОДОЛОГІЧНА КОНЦЕПЦІЯ Ю. М. ОБОРОТОВА У ВИМІРІ СУЧАСНОЇ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ.....	10
Бехруз Хашматулла	
ТРАДИЦІЇ ТА НОВАЦІЇ ПРАВОВОГО РОЗВИТКУ В НАУКОВІЙ КОНЦЕПЦІЇ ПРОФЕСОРА ЮРІЯ МИКОЛАЙОВИЧА ОБОРОТОВА.....	14
Бобровник Світлана Василівна	
ТРАДИЦІЇ ТА ІННОВАЦІЇ ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНОЇ НАУКИ: АНАЛІЗ ІДЕЙ Ю.М.ОБОРОТОВА.....	21
Манько Денис Григорович	
ЮРИДИЧНИЙ КРЕАТИВІЗМ ЯК СВІТОГЛЯДНО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД СУЧАСНОЇ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ.....	26
Рязанов Михайло Юрійович	
НОРМАТИВНИЙ ФАКТ У МЕХАНІЗМІ ПРАВОВОЇ ІННОВАТИКИ	33
Мельничук Ольга Степанівна	
СИНТАГМА ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНОЇ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ: МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ КОНЦЕПЦІЇ Ю. М. ОБОРОТОВА.....	388
Васильєв Сергій Володимирович	
ТРАНСНАУКА ЯК НОВИЙ ЕТАП РОЗВИТКУ НАУКОВОЇ МЕТОДОЛОГІЇ: ВІД ТРАНСДИСЦИПЛІНАРНОСТІ ДО ІНТЕГРАЦІЇ ЗНАННЯ	433
Литвинов Олександр Миколайович	
СУЧАСНЕ УКРАЇНСЬКЕ ПРАВознавство І деякі проблеми методології: спроба актуалізації культурологічного підходу	49
Крижановський Анатолій Федорович	
НАУКОВА СПАДЩИНА ЯК ДжЕРЕЛО НОВАЦІЙ: СУЧАСНЕ ПРОЧИТАННЯ ІДЕЙ Ю. М. ОБОРОТОВА	54
Богущий Павло Петрович	
ПРАВОВА ІННОВАТИКА У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ.....	60
Антошина Ірина Володимирівна	
МІЖДИСЦИПЛІНАРНІСТЬ ЯК ЗМІСТОВНА ХАРАКТЕРИСТИКА МЕТОДОЛОГІЇ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ В ЕПОХУ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ	65